

Љубиша Р. Митровић^[1]

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет
Ниш (Србија)

УДК 327::911.3(100)"19/20"
316.32(100)"19/20"
Прегледни научни рад
Примљен 6/5/2026
Прихваћен 30/7/2026
Doi: 10.5937/napredak7-67039

Метаморфоза геополитике у 20. и 21. веку

Сажетак: У раду се, најпре, даје приказ генезе идеје и појма геополитике у социјално-политичкој теорији и кроз историју различитих доба цивилизацијских промена, са посебним освртом на њено обликовање у посебну научну дисциплину, геостратегију и праксу. У фокусу разматрања аутора јесте тренд њене матаморфозе од 20. века до савременог доба: од геополитике у служби империјалистичке предаторске праксе освајања, поковавања и националног израбљивања, преко њене трансформације у ери неолибералног глобализма у геоекономију, тј. борбе за прераспodelу ресурса (воде, нафте, гаса, нуклеарне енергије, рудних богатстава – минерала и др.) и најзад у геокултуру кроз облике деловања глобалних медија и симболичког насиља као хибридног облика ратовања у савремено доба. На крају рада аутори указују на актуелну неоконзервативну политику трампизма као протекционистичке политике и успона снага мултиполаризма у лику покрета БРИКС-а и пројекта конвергенције различитих система у савременом свету.

Кључне речи: геополитика, геоекономија, геоенергија, геокултура, метаморфозе

*Нове нужде рађају нове силе:
ал тирјансџу сџајџи нојом за врајџ
џо је људска дужносџ најсвејџија:
Нека буде борба нейресџана
нека буде шџо бијџи не може.
(Петар II Петровић Његош)*

*Сви желе да владају свејџом,
а ја бих да ја својим ојџкрићима
учиним својџином свеколикој човечансџџа.
(Никола Тесла)*

Генеза идеје и појма геополитике и различитих доба цивилизација

Еволуцију освешћивања људског рода различити аутори описивали су у распону од тога да је она

текла ритмичко-циклично до тока у виду спирале. Путу до успона развијене научне свести претходили су облици митолошке и здраворазумске свести у различитим варијантама – геомитологије, геопоетике, геоисторије, геофило-

[1] ljubisa.mitrovic@filfak.ni.ac.rs ; <https://orcid.org/0000-0003-0225-4218>

зофије до настанка геополитике, геоекономије и геокултуре.

У потрази за развијеним сазнањима о себи и свету људски род је мукотрпно и споро напредовао, увећавајући своју сазнајну моћ кроз низ покушаја и погрешака, успона и падова и поновног усправљања. Хегел је тај феномен путовања/успињања људског духа у својој студији *Феноменологија духа* (*Phänomenologie des Geistes*), приказао кроз својеврсну Илијаду и Одисеју – од релативне ка апсолутној истини. Велики антички мислилац показује дијалектички успон људског ума низом еволуционих и револуционарних форми и промена, док је историју представио као комплексан процес, који се манифестује час у форми трагедије, час у форми фарсе (Hegel, 1979, str. 367).^[2] У њој се одвија својеврсно лукавство историјског ума, који има моћ да се поиграва судбином појединих народа, цивилизација и простора. Хегел је указао и на то да људи често не праве разлику између појавног и суштинског у том комплексном процесу, те да стога закаснило сазнају његову стварну суштину. Истовремено нас опомиње и подучава како се „истина открива на крају пута“, а да понављачи у историји често плаћају високу цену својих лоших избора и последица.

Историја људског сазнања, социјалне и политичке мисли, оставила нам је различите

трагове како о Еросу стварања, тако и о сукобима, силама разарања, које су пратиле људски род у његовом успињању кроз историју, простор и време, увек кроз међуоднос политике и простора. Њих налазимо у различитим записима како религијских писаца, тако и песника и филозофа, историчара и научника, од Конфучија, преко Хераклита, Хомера, Херодота, Тукидида, до Платона и Аристотела, а касније и Т. Аквинског, Ж. Бодена, Ш. Монтескјеа, Н. Макијавелија и Т. Хобса.

У овом раду дајемо краћи осврт на период рађања и развоја геополитичких идеја о односу политике, простора и очувања суверенитета државе и ширења геостратешких моћи. У предмодерном добу традиционалних заједница постоји лепеза тих идеја од антике до 19. века. Њихов заједнички именитељ могао би се подвести под синтагму предмодерних идеја и теорија предестинације, тј. судбинске детерминистичке повезаности државе с њеним географским положајем (место њене географске територије, морфологије земљишта, климе и воде, демографског супстрата и других природних ресурса). На основу ових одлика тла и крви, политичко-војне елите (владајуће номенклатуре) изграђивале су геостратегију државе и њено политичко деловање у међународним односима.^[3] Наравно, избор стратегије и концепције ратовања увек

[2] Хегел овде разматра могући развој свих облика свести, до тачке када она постаје реалност по себи, односно када дух спознаје самог себе посредовањем друштвености. Његова основна теза је да човек само деловањем успоставља јединство са светом у којем егзистира. Зато констатује: „делање није ништа друго до остваривање унутрашње моралне сврхе, ништа друго до произвођење једне стварности коју одређује сврха“.

[3] Опширније о развоју идеје и појма геополитике видети у студијама страних и домаћих аутора: Lacoste, 1993; Thual, 1995; Thual, 2007; Panarin, 1996 ; 2004; Dugin, 2004; Despotović, Jevtović, 2019; Brzeziński, 1997; Vidal, 1999; Vidal, 2004; Nye, 2006; Toffler & Toffler, 1993; 1998; Pavić, 1973; Stepić, 2004; 2016; Petrović Piroćanac, 2004; 2010; Mitrović, 2008; 2014.

је укључивао идеолошку легитимацију. Она је у традиционалним заједницама често била нато-
пљена идеалистичким, религиозним и расним
„аргументима“. На обликовање ове стратегије и
концепције ратовања у свакој епохи утицао је ни-
во развитка технологије наоружања. Но, тек у 19.
и 20. веку долази до универзитетског етаблирања
геополитике као посебне научне дисциплине.
Најпре је то учињено на војним академијама, а
затим и на универзитетима као у научним и обра-
зовним установама. Учини ли се краћи осврт
на развој геополитике на студијама политичких
наука, међународних односа и у оквиру војних
стратегија, запазиће се да су се оне претежно
развиле на западу Европе (у Немачкој, Францу-
ској, Енглеској, Шведској) и у САД, посебно у
ери успона империјалних сила и ширења праксе
колонијализма. Иако је израз геополитика (γῆ,
стгрч. – Геа (Земља) + πολιτική, стгрч. – политика)
у употребу најпре увео шведски професор Ру-
долф Кјелен (1864–1922) у свом делу *Држава као
животи́ни облик* 1916. године, одређујући њиме
„науку о држави, као географском организму или
појави у простору“, ваља подсетити да је аутор
појма *по́ли́тичка геογράφια* немачки професор
Фридрих Рацел (1844–1904) у истоименом делу
из 1897. године^[4]. Рацел је у својим делима (*Ан-
тропoгеογράφια*, 1882, *Пoли́тичка геογράφια*,
1897, *Животи́ни прoстoр*, 1901) поставио теме-
ље геополитике као детерминистичког учења о
односу политике и простора. Наиме, овај аутор
сматра да се успешна политика заснива на схва-

тању простора као судбине, из чега произилази
заснивање геостратегије „о праву јачих да свој
простор шире на рачун слабих“ што су касније
идеолози немачког нацизма отворено заступали,
повезујући ову теорију са социјалдарвинистич-
ком теоријом и Хобсовом теоријом да је „човек
човеку вук“, из чега су настале различите вари-
јанте расистичке теорије. Настављајући се упра-
во на Рацела, Кјелен је засновао своје схватање
о значају земљишног језгра у простору без кога
не може да постоји ниједна држава, подлачећи
њену тежњу за ширењем ка великим просто-
рима. У том контексту истицао је неопходност
политичког обједињавања средње Европе као
противтеже САД, Енглеској и Русији.

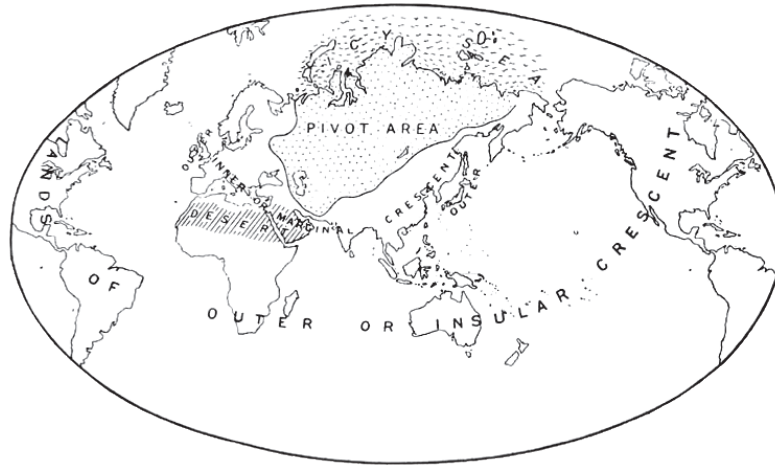
| 47

Амерички поморски официр и професор
Алфред Тајен Махан (1840–1914) изградио је
геополитичко схватање о значају разликовања и
супротстављања главних поморских и континен-
талних земаља, евроазијског простора, Енглеске
и Русије. Полазећи од истих премиса, британски
географ сир Халфорд Џон Мекиндер (1861–1947)
дао је предност „хартленду“ – евроазијском кон-
тиненту у геополитици што је 1904. године изра-
зио чувеним силогизмом, „Ко влада Источном
Европом, влада пределом срца. Ко влада преде-
лом срца, влада светским острвом (Евроазија). Ко
влада светским острвом влада светом!“^[5]

Дефинишући геополитику као „науку о зави-
сности политичких догађаја од земљишног тла“,
немачки генерал, географ и социолог Карл Ернст
Хаусхофер (1869–1946) видео је у њој средство

[4] Опширније о томе видети у: Матић, 1993, стр. 341–345, као и у: Stepić, 2016, стр. 153–273

[5] Зачуђујуће је како је овај геополитички силогизам много година касније операционализовао Збигњев Бжежински
у свом делу *Велика шаховска табла* – као пројекту борбе за превасходство/доминацију и хегемонију САД у 21. веку.

Мапа света са регионима које је дефинисао Халфорд Џон Мекиндера у делу „Географска осовина историје“ 1904.

Фото: Википедија

за „обнову немачке државе помоћу географије“, претварајући је у пуко идеолошко и пропагандно средство немачког националсоцијализма у његовој тежњи да овлада Европом и светом. Овде треба истаћи да је ову идеју прихватио Адолф Хитлер и унео је у своје дело *Mein Kampf* и пре доласка на власт. Познато је са колико је људских жртава у Другом светском рату свет платио остваривање ове геополитике. Највећу цену фашистичког рата по броју жртава платили су Руси, Јевреји и Срби.

II. Метаморфоза геополитике у савремености – форма и суштина

После два светска рата изазвана империјалном, експанзионистичком политиком Немачке, геополитика је доживела стигматизацију и дуго је била дискредитована као расистичка „буржоаска“ наука, произашла из радионица идеолога

„крви и тла“ који су аријевску расу прогласили супериорном расом у односу на друге расе и цивилизације. После Другог светског рата, скоро 40 година, човечанство је живело у знаку биполарне равнотеже између великих сила Истока и Запада као глобалних актера у свету. Мир се обезбеђивао захваљујући култури страха, контроли наоружања и међузависности и одговорности у очувању светског поретка под покровитељством ОУН. Оваква политичка клима у међународним односима омогућила је конкуренцију великих актера, али и целог човечанства у иновативно-развојном погледу у оквиру треће и четврте научно-технолошке револуције. У контексту цивилизацијског развоја, геополитику је потиснула и заменила *геоекономија* (либерализација и глобализација међународног тржишта, раст и експанзија транснационалних компанија) широм света. На том фонсу остварени су детант и велики напредак, као и афирмација социјалде-

мократских идеала и вредности у свету у форми социјалне државе благостања на Западу и монопартијског социјализма на Истоку, као и конвергенција различитих модела развоја, управљања и очувања мира у свету. То је доба релативног мира, праћеног локалним регионалним ратовима, али и период борбе против колонијализма у земљама тзв. трећег света и ширења покрета несврстаности и мирољубиве коегзистенције. Нажалост, услед имплозије социјализма крајем осамдесетих година и нестанка биполарног поретка, тј. његове замене униполарним поретком, на платформи успона снага неолибералног глобализма дошло је до „повампирења“ геополитике у форми рестаурације капитализма, обнове империјализма и реколонизације. У том контексту долази до ширења НАТО на Исток, поткопавања и рушења међународног светског поретка и мира у свету под паролом ширења идеологије људских права и колонијалне демократије на новим просторима, посебно у земљама постсоцијалистичке транзиције. Кључна геополитичка промена било је рушење Берлинског зида чије су непосредне и дугорочне последице видљиве и данас. Геополитички истраживачи указују на то да је најкрупнија непосредна последица пада „било стварање јединствене Немачке државе у средишту Европе. Уједињена Немачка је одмах почела да игра кључну улогу на старом континенту и преузима вођство унутар институција ЕУ, постепено је усмеравајући ка остваривању својих приоритетних интереса“ (в. Гајић, 2025, str. 60). Политичке, војне и безбедносне промене, уз рушење реалсоцијалистичког блока, омогућиле су САД да кроз економске утицаје и евроинтеграције геополитички себи приближи

бивше социјалистичке државе те се у пракси НАТО проширио на исток, до самих граница Русије. Лукави стратешки план прикривао је намеру да се преко ноћи овако преобликоване државе учлане у ЕУ са задатком да се супротстављањем немачкој хегемонији врши тиха контрола њеног ширења утицаја, али и да постану нови „санитарни кордон“ чиме се унапред онемогућава економско зближавање Немачке и Русије.

Збигњев Бжежински

Фото: Wikipedia

Шапе оваквог предаторски осмишљеног распореда снага глобалног Запада најпре су показане интервенцијом НАТО алијансе у СРЈ у пролеће 1999. године без сагласности Савета безбедности ОУН. Суштина и геостратешки смерокази ове предаторске неоимперијалистичке геополитике САД и њених сателита образложени су у геостратешкој студији Збигњева Бжежинског *Велика шаховска табла* 1997, као и у геополитичким предвиђањима Џорџа Фридмана о *Наредних сто*

јодина (Brzeziński, 1999). У њима је образложен пројекат предаторске Одисеје и НАТО алијансе: од Србије и Балкана – до Евроазијског Балкана, рата у Украјини, увелико и могућег дугог марша САД на Исток (са циљем дезинтеграције Русије и покорављања Кине). Ова платформа геостратешке визије и геополитике расподеле светских ресурса почела је, нажалост, брутално да се реализује широм света. Усправљање и консолидација Русије под Путином и Кине под Си Ђинпингом – поставили су брана за њену реализацију и воде, надамо се, њеном слому.

50 |

Успон снага трећег и четвртог технолошко-развојног таласа, који се везује за открића у области информационих технологија, интелектуалног капитала, симболичке моћи, комуникација и *епокултуре развоја*, човечанство је дочекало са оптимизмом. *Интернет* је као откриће својевремено у САД проглашен за „личност године“, као што је то је у 2025. години учињено и са *вештачком интелигенцијом*. Нажалост, моћ нових технологија данас се увелико користи у области наоружања, војне индустрије (роботи, дронови убице) и јачања хибридних облика ратовања у форми коришћења тзв. меке моћи и симболичког насиља, улогом глобалних медија у спиновању и манипулацијама, ширењу образаца контролисане колонијалне демократије. О овој њиховој улози својевремено су писали Ноам Чомски у својим студијама *Хегемонија или опстанак: америчка империја за глобалном доминацијом* и *Контролисана демократија*, затим, француски аутори Пјер Бурдије у *Нарцисовом огледалу* и *Сигналним светлима 1 и 2* и Ги Дебор у *Друштву спектакла*, амерички аутори Едвард Херман и Роберт Макчесни у *Глобалним*

медијама, као и руски аутор Сергеј Карамурза у *Манипулацији свешћу*.

Извесно је, међутим, да ће будући технолошки, привредни и општедруштвени развој човечанства све више зависити од улоге људског интелектуалног и културног капитала и њихове хумане употребе у служби човечанства. Тај капитал биће кључни елемент развоја нових производних снага будућности и општедруштвеног прогреса. О његовој иновативно-креативној улози у друштвеним променама као елити когнитаријата данас пишу познати социолози и футуролози, попут Алвина Тофлера (*Трећи талас*), Жака Аталија (*Крајка историја будућности*), Антонија Негрија (*Имјерија*), Пола Керца (*Како преуређивати свет*), Едгара Морена (*Мислима глобално*), Јохана Руса (*Интелектуални капитал*), Данијела Голдмана (*Социјална интелигенција и Делатна доброта*), Џона Незбита (*Мегатрендови и Мегатрендови 2000*) и Лестера Брауна (*Свет без граница*). Сви ти истакнути научници у својим студијама оптимистички гледају на будућност и поручују нам, у духу мегатрендова, које обликују нови актери друштвених промена – протагонисти когнитаријата, тј. интелектуалног капитала, да наступа ново време. О томе је Џон Незбит у *Мегатрендовима* записао „као што су у прошлости геополитика и геоисторија детерминисали нашу садашњост, у будућности ће нови мегатрендови одређивати садашњост и шансе новим генерацијама“. У контексту ових научних и футуролошких перспекција могли бисмо се запитати да ли ће до краја 21. века геополитика преживети политичка тумбања савременог човечанства. Хоће ли у будућности геокултура и

култура мира победити детерминистичку моћ географског положаја државе која је у прошлости, попут судбине, одређивала живот народа и улогу државе у међународним односима? (Naisbitt, 1995). Нажалост, обнова и ширење америчког интервенционизма у савременом свету (као што показује и актуелна агресија САД и Израела на Иран) пре указује на то да улазимо у доба дугог вала геополитичког хаоса и нестабилности са несагледивим последицама по човечанство.

III. Криза, успон нових глобалних сила и култура мира

У прве две деценије 21. века управо на фону либерализације и глобализације на светском тржишту и у међународним односима дошло је до велике финансијске кризе 2008, али и до убрзаног успона Кине, чија привреда, технологија и компаративна конкурентност избијају у први план. О њеном успону писали су Збигњев Бжежински у студији *Супраинешка визија*

(„кинески утицај и успон у свету јесте реалност којој се Америка мора прилагодити“), Арнолд Тојнби („будући ујединитељ света неће бити нека западна или позападњачена земља, већ ће то бити Кина“), као и Џефри Сакс и Јозеф Штиглиц (прича о Кини је најуспешнија прича о развоју у историји света).

Амерички социолог Имануел Волестрин, у својој светској системској анализи међународних односа, прогнозира да ће до слома капиталистичког система и његове замене мултиполарним социјалдемократским системом доћи до средине 21. века. На овом фону данас нараста велики покрет БРИКС са новом развојном филозофијом, пројектом праведног демократског мултиполарног светског поретка у коме ће се поштовати равноправност, независност сваког народа и државе у савременом свету. О том покрету и његовој платформи у студији *Изјарања заједничке будућности човечанства* (2023) кинески председник Си Ђинпинг између осталог пише: „Ми градимо Појас и пут у духу мира. Стари Пут свиле цвetaо је у доба мира, а у доба рата је пропадао. Иницијатива Појас и пут не може да се развија без мирољубивог и стабилног окружења. Ми треба да створимо нов тип међународних односа заснованих на узајамно корисној сарадњи и да кујемо партнерство изградње заједничке будућности, засноване на дијалогу а не на сукобу, на пријатељству а не на мржњи. Све земље треба да поштују суверенитет, достојанство и територијални интегритет других земаља, треба да уважавају њихов развојни пут и друштвени систем као и њихове основне тежње и интересе. Кинески сан не од-

носи се само на тежњу да своју земљу учинимо просперитетном или јаком, да обновимо своју нацију и омогућимо постизање среће нашем народу. То је сан о миру, развоју сарадње и универзалном благостању. Кинески народ одувек је сматрао да ће Кини бити добро само онда када је добро и свету и да ће свету бити добро само онда када је добро Кини“ (Jinping, 2024). Суштина мултилатерализма није само у иновативном смеру развоја глобалног концепта него и у креативној трансформацији суштине изузетне традиционалне културе Кине која ствара теоријски систем богат у мишљењу, дубок у конотацијама и логички ригорозан. Чен Бо као основне принципе издваја: „подржавање правичности и правде примарни је критеријум, отвореност и инклузивност су неопходне, а поштовање циљева и принципа Повеље Уједињених нација основна је смерница; примена свеобухватног саветовања, удруженог доприноса и заједничке користи неопходан је пут, а одржавање корака с временом неизбежан је избор (Bo, 2025, str. 10–11).

Савремена криза глобалног неолибералног капитализма открила је дубоке унутрашње и спољне корене сукоба (нараслао омчу јавних дугова великих земаља – САД, Немачке, Јапана) и покушаја да се ратом прикрију унутрашње противречности и преусмере на спољне сукобе с мигрантима и другим државама. У студији *Европа и глобалне геополитичке промене* Синиша Љепојевић, између осталог, пише: „Прве две деценије XXI века донеле су епохалне геополитичке промене, које са собом носе историјске ломове и на историјским рушевинама настаће

потпуно другојачији и нови свет. Ствара се нови светски поредак у којем ће живети наредне генерације“, поручујући да је, нажалост, у савремено доба „све постало геополитика, од фудбала до спорта, преко Евровизије, до високе политике, ништа није поштеђено“, поентирајући: „геополитика је постала универзални изговор за спасавање онога што се више не може спасти и ту се губи било каква нада“ (Љеројевић, 2024, стр. 41).

Циничан је изговор Доналда Трампа да је „глобализација крива за савремену кризу“, као и то што је први потез претендента на Нобелову награду након добијања новог мандата био да преименује Министарство одбране у Министарство рата. Тиме је у пракси подстакао политику наоружавања и интервенционизма под плаштом обнове Монроове доктрине. Очигледно је да је повампирење и успон снага глобализма (од интервенције НАТО на Косову и Метохији до прокси рата у Украјини и рата на Блиском истоку и у Гази, уз употребу нових технологија, дронова и др.), разоткрило предаторско империјалистичко лице ових сукоба. Што би наши стари рекли – „Вук длаку мења али ћуд никада“.

После ковида 19 светом као да је овладала нова фуга смрти: оживели су етнички и ратни сукоби, урбаноциди и екоциди се нагло шире, епидемије, болести и глад, расте противречност између богатог севера и југа. Савремени ратови показују своје право лице баш као што је то рекао Бертолд Брехт – „ратови повећавају богатство богатих и сиромаштво сиромашних“. У својој студији *Рајџ као сјољна полиитика* САД Ноам Чомски је анализирао све сукобе после Другог

светског рата и показао да су у више од 95% случајева у ратове директно или индиректно били умешани Американци.

Француски социолог Рејмон Арон у својој студији *Мир и рат* такође разоткрива предаторску суштину рата, указујући на његово макијавелистичко лице у распону од Клаузевица до савремености: „да рат није само спровођење политике другим средствима, већ и да политика то исто може бити“. Рејмон Арон сматра да човечанство данас живи у периоду детињства у погледу културе мира, те да ће проћи још много векова и ратова док се не научи памети и усвоји гандијевску политику – да је мир развој, а политика ненасиља и дијалога – политика мира.

| 53

Закључна разматрања

Геополитика као синтетичка наука обједињава корпусе савремених знања, која у доба вештачке интелигенције постају још доступнија и разумљивија свим народима на планети. Хипертрофирани интереси хегемонских држава тако постају доступнији и видљивији, па се може тврдити да се свет налази на великом раскршћу – у мисији постизања мира или на путу ка новим ратовима који ће обележити епоху која долази. Задатак је демократије да стално припитомљава политику развијањем различитих форми јединства представничке и непосредне демократије, да је контролише и обузда активношћу друштвених актера да се не би отуђила од интереса грађанства, већ

напротив – да буде у служби њихових интереса и очувања изворног народног суверенитета. На то су упозоравали бројни критички мислиоци још од антике до данас. У златно доба античке демократије мудри Перикле је истицао да права припадају онима који су будни, да је *демокрација акти храброси* и да се брани активним учешћем грађана полиса у друштвеном животу. У другој половини 20. века француски председник Де Гол упозоравао је да се „политика не сме препустити само политичарима“, јер се може деформисати у

партијску, тј. „демократију без народа“. Стога се она различитим облицима непосредне демократије (локална и регионална самоуправа, референдуми и друге институције цивилног друштва) мора јачати и непрекидно држати под будним оком грађанства да не би доживела неки од облика политичке патологије. Развој партиципативне демократије и правне државе најбољи је пут подруштљавања политичке моћи и освајања слободе од стране грађана, афирмације народног суверенитета и изградње праведног и прогресивног друштва.

References / Литература

- Aron, R. (2001). *Peace and War - A Theory of International Relations*. Sremski Karlovci - Novi Sad: Knjižarnica Zorana Stojanovića. [In Serbian]
- Bo, C. (2025). True Multilateralism: Conceptual Development, Core Essences, and China's Practices. 6(2), 7-18. *Napredak* 6(2), 7-18. DOI: 10.5937/napredak6-57676
- Brzeziński, Z. (1999). *The Grand Chessboard*. Podgorica: CID. [In Serbian]
- Despotović, Lj., & Jevtović, Z. (2019). *Media Geopolitics*. Novi Sad - Sremski Karlovci: Kairos. [In Serbian]
- Dugin, A. (2004). *Foundations of Geopolitics* I-II. Zrenjanin: Eloper's. [In Serbian]
- Gajić, A. (2025). 35 years from the fall of the Berlin Wall: Consequences and modern tendencies. *Napredak* 6(2), 49-68. DOI: 10.5937/napredak6-59242
- Hegel, G. V. F. (1979). *The Phenomenology of Spirit*. Beograd: Beogradski izdavački grafički zavod. [In Serbian]
- Jinping, Xi. (2023). *On Building a Community with a Shared Future for Humanity*. Beograd: Albatros plus. [In Serbian]
- Jovović, D. (2025, December 20). Growing global debts have reached unprecedented proportions. *Politika*, p. 12. [In Serbian]
- Lacoste, Y. (1993). *Dictionary of Geopolitics*. Paris: Flammarion. [In French]
- Ljepojević, S. (2024). *Europe and Global Geopolitical Changes*. Beograd: Službeni glasnik; Fakultet bezbednosti. [In Serbian]
- Matić, M. (Ed., 1993). *Encyclopaedia of Political Culture*. (1993). Beograd: Savremena administracija. [In Serbian]
- Mayor, F. (1991). *Tomorrow is Always Too Late*. Beograd: Jugoslovenska revija. [In Serbian]

- Mitrović, Lj. (2008). *Contemporary Balkans in the Key of Geopolitics*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]
- Mitrović, Lj. (2014). *Geopolitical Transition of the Balkans*. Novi Sad: Prometej. [In Serbian]
- Naisbitt, J. (1995). *Megatrends*. Zagreb: Globus. [In Croatian]
- Nye, J. S. (2006). *Understanding International Relations*. Beograd: Stubovi kulture. [In Serbian]
- Panarin, A. (1996). *Philosophy of Politics*. Moscow: Nova škola. [In Russian]
- Panarin, A. (2004). *Strategic Instability in the 21st Century*. Moscow: Algoritam. [In Russian]
- Pavić, R. (1973). *Foundations of General and Regional Geography, Geopolitics and Geostrategy*. Zagreb: FPN. [In Serbian]
- Petrović Piroćanac, Z. (2004). *A Small Glossary of Geopolitics*. Beograd: IPS. [In Serbian]
- Petrović Piroćanac, Z. (2010). *Geopolitics of Energy*. Beograd: IPS; Centar Jugoistok. [In Serbian]
- Simeunović, D. (2022). *Politics as an Art of Illusion*. Novi Sad: Prometej; Matica srpska. [In Serbian]
- Stepić, M. (2004). *Serbian Question - Geopolitical Question*. Beograd: Jantra grupa. [In Serbian]
- Stepić, M. (2016). *Geopolitics - Ideas, Theories, Concepts*. Beograd: IPS. [In Serbian]
- Thual, F. (1955). *Identity Conflicts*. Paris: Ellipses. [In French]
- Thual, F. (2007). *Introduction to Geopolitics*. Zagreb: Politička kultura. [In Serbian]
- Toffler, A., & Toffler, H. (1998). *War and Anti-War*. Beograd: Paideia. [In Serbian]
- Vidal, G. (1999). *The Decline and Fall of the American Empire*. Beograd: Pres. [In Serbian]
- Vidal, G. (2004). *Dreaming War: Blood for Oil and the Cheney-Bush Junta*. Beograd: Čarobna knjiga. [In Serbian]

Ljubiša R. Mitrović

University of Niš, Faculty of Philosophy
Niš (Serbia)

Metamorphosis of Geopolitics in the 20th and 21st Centuries

Summary

The paper first gives an overview of the genesis of the idea and the concept of geopolitics in socio-political theory and through the history of different periods of civilizational change, with a particular emphasis on its formation into a separate scientific discipline, geostrategy and practice. The author's focus of consideration is the trend of its metamorphosis from the 20th century to date: from geopolitics in the service of the imperialist predator practice of conquest, subjugation and national exploitation, through its transformation in the era of neoliberal globalism into geoeconomics, i.e., the struggle for the redistribution of resources (water, oil, gas, nuclear energy, ores – minerals etc.) and, finally, into geoculture in the forms of action of global media and symbolic violence as a hybrid form of warfare in modern times. At the end of the paper, the author points to the current neoconservative politics of Trumpism as protectionist politics and rise of multipolarity forces in the form of the BRICS movement and the project of convergence of different systems in the modern world.

Keywords: geopolitics, geoeconomics, geoenergy, geoculture, metamorphoses